

A BIZONYÍTVÁNYOK ÉS OKLEVELEK EKVIVALENCIÁJA – ITTHON ÉS KÜLFÖLDÖN

EZ AZ ÍRÁS ELSŐSORBAN A TOVÁBBTANULÁSI,¹ valamint a szakma gyakorlása érdekében történő elismerésről szól, annak érdekében azonban, hogy a hazai és a nemzetközi szabályozás logikája átláthatóbbá váljék, szükséges szólni arról, miért is van szükség elismerésre, mit jelent az elismerés, illetve a szakma gyakorlása szempontjából történő elismerést célszerű elhatárolni valamennyi más céllal történő elismerési eljárástól.

Az oklevelek elismerésének indoka és célja, az elismerés fogalma

Az alábbiakban az egyszerűség kedvéért az oklevelek és a képesítések elismeréséről lesz szó, de a következők igazak a nem felsőoktatásban megszerzett szakképesítő bizonyítványokra éppúgy, mint a nem iskolarendszerben megszerezhető, de valamely szakma gyakorlásához nélkülözhetetlen kvalifikációkra is. Ilyenek például a mesterlevelek, a szakorvosi szakképesítések vagy éppen a jogi szakvizsga.

Az oklevelek jogi hatálya kizárólag annak az államnak a területére terjed ki, amely az adott képesítést adományozta, így tehát a világszerte elismert oklevéllel vagy európai uniós diplomával kecsegtető kurzusok reklámjai még a legjobb indulattal is túloznak. Hely hiányában nincs arra lehetőség, hogy egy adott állam területén sem univerzálisan elismert képesítésekről szó essék. Jellemző problémája ez a szövetségi berendezkedésű államoknak, mint például az Egyesült Államoknak, Németországnak vagy Bosznia és Hercegovinának. Nem esik szó arról az egyébként érdekes problémáról sem, ha maga az oklevélhez vezető képzés szűnt meg időközben, vagy éppen az adott oklevelet adományozta egy, időközben megszűnt állam, például milyen időbeli és személyi feltételek mellett lehet egy, még a szovjet időkből, de a Baltikumban szerzett oklevelet az Európai Unióban szerzett oklevéllel azonos jogokat biztosító okiratnak tekinteni.

¹ A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény továbbtanulási célú elismerésként honosította meg az „academic recognition”, szakma gyakorlása szempontjából történő elismerésként pedig a „professional recognition” fogalmát.

Országá határának átlépésével a migráns más ország jogának hatálya alá kerül, így lényegében elveszti valamennyi, a származási országának megszerzett és ott élvezett szakmai jogát így különösen valamely szabályozott szakma gyakorlásának jogát, szakmai címe viselésének jogát, meghatározott fizetési fokozata való besoroláshoz való jogát. A szakmai jogosítványok elvesztése értelemszerűen nem jelentheti a szakmai képességek elvesztését is. Gazdasági és emberiességi okok ezért egyaránt az ellen szólnak, hogy a migráns az adott képzéshez vezető képzését a fogadó államban ismét elvégezze.

A munkavállalóhoz hasonlóan a hazai felsőoktatási intézménybe való jelentkezésre jogosult diák (ha a munkavállalót migránsnak neveztem az imént, legyen a következőkben a külföldön tanulni vágyó diák a peregrinus) sem hivatkozhat külföldön azokra a hazai jogszabályainkra, amelyek éppen a jelentkezést teszik lehetővé számára.

Nem hozna életszerű szabályokat, és kiváltképpen nem volna népszerű az a jogrendszer sem, amely a peregrinus számára előírná a fogadó állam teljes közoktatási tanulmányainak megismétlését.

Az elismerés nemzetközi dimenziójának vizsgálatát megszakítva hasznosnak látszik, ha az írás ezen pontján az elismerést magát alaposabban is megvizsgáljuk.

A korábbi hazai jogunk² nem adott explicit meghatározást arra, mit kell a honosítás, az elismerés fogalmán érteni. A honosításon természetesen itt a képzés sikeres elvégzését tanúsító okiratnak az illetékes hatóság általi értékelését értem, az oktatás világában dolgozók gyakran megfedkezünk ugyanis a szó köznyelvi vagy akár elsődleges jogi jelentéséről (a honosítás elsődlegesen a magyar állampolgárság megszerzésére irányuló eljárást jelenti).

Az elismerés/honosítás kérdését érintő jogszabályok rendelkezéseiből nem egyszer a két fogalom azonosságára lehetett következtetni, ugyanakkor más helyeken következetesen került a jogalkotó azt, hogy az egyetem által végzett diplomaértékelést „elismerésnek” nevezze.

A kérdés (részbeni) tisztázásához az 1995-ös Kormányrendelet³ vezetett, amely következetesen a „honosítás” fogalmát használta az egyetem által lefolytatott eljárásra, míg a kormányrendelet által a Művelődési és Közoktatási Minisztérium keretében működő önálló központi hivatalként létrehozott (ám más formában már korábban is létező) Magyar Ekvivalencia és Információs Központ (MEIK) feladataira az „elismerés” fogalmát vezette be.

A két eljárásra részben közös, részben pedig önálló eljárási szabályokat hoz a Kormányrendelet, a két eljárás jogi hatálya tekintetében azonban a kihirdetési állapotakor jelentős a különbség: az elismerési eljárás előfeltétele egy külföldi fokozat által tanúsított szakképzettség honosításának, önmagában azonban az elisme-

2 A művelődési miniszter 8/1963. (XII. 30.) számú rendelete a külföldi felsőoktatási intézmények által kiállított oklevelek honosításáról.

3 47/1995. (IV. 27.) Korm. rendelet a külföldi felsőoktatási intézményben szerzett fokozatok, oklevelek és diplomák elismeréséről és honosításáról.

rési eljárás nem vezet hazai szakképzettség megszerzéséhez. A kérelmezőről így az elismerési eljárás eredményképpen kiderül, hogy végzettsége a hazai egyetemi végzettséggel egyenértékű, arról azonban már nem dönthetett a MEIK, hogy az adott külföldi oklevél jogász vagy általános orvos szakképzettséget tanúsított-e.

A Kormányrendelet 1997-es módosítása⁴ révén a MEIK megkapta a külföldi szakképzettség elismerésének jogát, míg az egyetemek megőrizték a honosítási feladataikat, így tehát ekkor két, párhuzamos eljárás létezett, így más anyagi és eljárási szabályok szerint szerezhetett ugyanolyan hazai szakképzettséget a külföldi oklevéllel rendelkező.

A Kormányrendelet megalkotására felhatalmazást adó Felsőoktatási törvény⁵ a Kormányrendeletnél kevésbé világos abban, mi különbözteti meg a honosítást és az elismerést. A törvény úgy rendelkezett, hogy a szakképzettség abban az esetben lehet tárgya az elismerési eljárásnak, ha az nem honosítható. A Kormányrendelet kimerítően felsorolja, mely esetekben tagadja meg a honosítási kérelem teljesítését a hazai felsőoktatási intézmény, például ha a tanulmányi követelmények nem feleltethetők meg a hazai előírásoknak. A nem honosítható oklevelek ugyanakkor kivétel nélkül el sem ismerhetők, mégpedig ugyanazon okokból, amelyek a honosítás útjában állnak.

Valamely külföldi állam joga szerint kiállított bizonyítványnak vagy oklevélnek a Magyarországon megszerezhető hasonló okirattal egyenértékűként történő elismeréséről szóló szabályokat az Elismerési törvény⁶ fogalmazta újra.

Ez a törvény a következő meghatározásokkal szabja meg az egyes eljárások határait.

Az elismerési eljárás során az eljáró hatóság a külföldi bizonyítvány vagy oklevél jogi hatályát Magyarországon megszerezhető bizonyítvány vagy oklevél jogi hatályával azonosnak nyilvánítja. A honosítási eljárás során a felsőoktatási intézmény a külföldi oklevél jogi hatályát saját maga által kiállított oklevél jogi hatályával azonosnak nyilvánítja (honosítás).

A Lisszaboni Elismerési Egyezmény,⁷ – amelyről valamivel részletesebben, a továbbtanulási célú elismerés szabályainak ismertetésénél még lesz szó, – az elismerés fogalmát a következőképpen adja meg: egy külföldi képesítés értékének továbbtanulás és/vagy munkavállalás céljából történő hivatalos elismerése az illetékes hatóság által.

Az Egyezmény Értelmező Jelentése hozzáteszi, hogy „az elismerés az egyén képesítésének egyfajta értékelése. Míg azonban az értékelés egy külföldi képesítés értékről készült bármilyen szakvélemény lehet, az elismerés az illetékes elismeréssel

4 A külföldi felsőoktatási intézményben szerzett fokozatok, oklevelek és diplomák elismeréséről és honosításáról szóló 47/1995. (IV. 27.) Korm. Rendelet módosításáról szóló 276/1997. (XII. 29.) Korm. rendelet.

5 A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 105–109. §-ai, az írásban említett rendelkezésre lásd a törvény 109. § (2) bekezdésének a) pontját.

6 A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. Törvény.

7 A felsőoktatási képesítéseknek az európai régióban történő elismeréséről szóló, 1997. április 11-én, Lisszabonban aláírt Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi XCIX. törvény.

foglalkozó hatóságok által a kérdéses képesítés értékének elismeréséről kiadott hivatalos nyilatkozatra utal...”

Az ekvivalencia szót hazai jogunk az oklevelek értékelésére nem használja, így az ekvivalencia nem jogi fogalom. A latin szó tapintatos kerülése talán a Lisszaboni Elismerési Egyezménynek, közelebbről az Értelmező Jelentésnek tudható be.

Az Előzmények rész 13. pontja az elismerés európai gyakorlatának fejlődését érinti, eszerint „...míg az elismerési eljárás korábban a tanterv és a hallgatott tananyagok részletes összevetését kívánta (»egyenértékűség«), mostanra a hangsúly egy tágabb összehasonlításra tevődött át (»elismerés«).”

A magyarul „egyenértékűségnek” fordított, s az értelmező jelentés szerint divatjammúlt fogalmat bátran fordíthatnánk ekvivalenciának is az Egyezmény eredeti angol, illetve az újlatin szövegei alapján (equivalence, equivalencia, illetve équivalence).

A hazai jogunk tehát magát az „ekvivalencia” szót akár az eljárásra, akár annak eredményére vonatkoztatva kerüli ugyan, annak magyar megfelelője, az „egyenértékűség” ugyanakkor kulcsfogalma az Elismerési törvénynek.

Az Elismerési törvény magáévá teszi a Lisszaboni egyezmény alap gondolatát, vagyis egy külföldi oklevél nem akkor ismerhető el, ha „egyenértékű” „ekvivalens” a hazaival, mert sosem lesz azonos a két képzés, hanem ha elismerhető egy külföldi oklevél (vagyis ha a két képzés összehasonlítható), akkor jogi hatályát tekintve egyenértékűvé válik a hazai oklevéllel.

A képesítés elismerése a fentiek miatt nem fordítási, hanem jogi kérdés, még a legjobban sikerült és hiteles fordítás sem pótolja azt a jogi aktust, amely a hiányzó jogosítványokat „visszaadja” a migráns részére.

Visszakanyarodva az elismerés nemzetközi jelenségeinek vizsgálatához, az elismerés jellemzően kölcsönösen történik az államok között, vagyis A állam elfogadja B állam meghatározott képesítését, és erre tekintettel B állam is elfogadja A állam hasonló oklevelét. A számtanból ugyanakkor gyakran nem kölcsönözhetik az oklevelek elismeréséről szóló egyezmények az „X képesítés=Y képesítés” leegyszerűsítő képletét, tudniillik a kölcsönös elismerés csak főszabály, abból a tényből, hogy egy hazai egyetem továbbtanulási céllal elfogad egy perui középiskolai vég bizonyítványt, nem következik, hogy az erről a döntésről nyilván nem tudó perui egyetem is hasonlóan minősít egy magyar érettségit. Az elismerésről szóló nemzetközi normák így jellemzően az „X=Y” megállapodást követően az „és Y=X” rendelkezést is tartalmazzák.

A kölcsönös elismerés, megint csak nem kizárólag, hanem általában, valamely állam oktatási rendszeréhez tartozó oklevelek elismerését jelenti. Ezen jellegzetesség miatt valamennyi államnak döntést kell hoznia a nemzetközi jogi szempontból aggályos, vagy éppen egyenesen nem létező jogalanyiságú „államok” képesítéséről. Ilyen problémás okirat például a mai Kelet-Horvátországban a kilencvenes években létezett Krajainai Szerb Köztársaság által kiállított képesítés, de a Koszovói Albán Köztársaságon vagy a Grúziától elválni szándékozó orosz területeken át számos eset ismert.

Szintén eldöntendő jogalkotási kérdés, hogy elismerhető-e egyáltalán, és ha elismerhető, akkor milyen módon ismerhető el az egyik állam oktatási jogába sem tartozó, de józan gondolkodás szerint legitim képzőhely által kiállított képesítés. Ezeket a képesítéseket alábbiakban leegyszerűsítve nemzetközi képesítéseknek nevezem. A nemzetközi képesítés elismerése, a dolog természetéből adódóan, csak egyoldalú lehet, vagyis a Magyar Köztárság, nemzetközi ajánlásokkal összhangban, elismeri az International Baccalaurate Organisation (IBO) „nemzetközi érettségi bizonyítványát”, mint a hazai érettségi bizonyítvánnyal egyenértékű okmányt, míg a nemzetközi szervezet ehhez hasonló elismerést nem biztosíthat például a magyar plakátragasztó szakképesítő bizonyítvány birtokosainak.

A nemzetközi képesítések elismerése tehát valamely állam egyoldalú jogalkotási aktusán alapul, akár csak Magyarországon az imént említett IBO érettségi elismerése vagy éppen a tavaly megszületett,⁸ a közös oklevelek elismerésének szabályrendszere.

Mindenképpen érdemes különbséget tenni az elismerés különböző céljai szerint, s nem pusztán csak azért, mert a hazai jogunk is ilyen módon tipizálja az elismerési eljárásokat 2002 óta, de a miatt is, mert egészen más nemzetközi normarendszeren alapulnak az egyes elismerési eljárások.

A képesítések továbbtanulási célú elismerése

A továbbtanulási célú elismerés hazai szabályozása az 1997-ben aláírt sokoldalú Lisszaboni Elismerési Egyezményen alapul, amely Egyezmény rendelkezései (lévén az Egyezmény keretét kíván biztosítani például az egyesült államokbeli és a moldáv képesítések kölcsönös elismerésének is) számottevően kevésbé specifikusak, mint például egy két ország között megkötött bilaterális ekvivalencia-egyezmény. A Lisszaboni Elismerési Egyezmény kimondja, hogy valamely más, a Lisszaboni Elismerési Egyezményt ratifikáló országban szerzett képesítést továbbtanulás céljára el kell ismerni, amennyiben nem bizonyítható, hogy lényeges különbség van a fogadó állam megfelelő képesítése és a továbbtanulásra jelentkező diák képesítése között. Annak bizonyítása, hogy a két képesítés között lényeges különbség áll fenn, a fogadó állam illetékes hatóságát, magyarán az egyetemet terheli. Első hallásra talán kevésbé megfoghatónak tűnhet a „lényeges különbség” fogalma. Két különböző országban folyt képzés különbözik, s a különbség egyeseknek lényeges, míg a peregrinusnak alighanem kevésbé lényeges. A Lisszaboni Elismerési Egyezmény Értelmező Jelentése, valamint az evvel foglalkozó munkacsoport ajánlásai elegendő munióval szolgálhatnak egyetemi, elismeréssel foglalkozó szakemberek munkájának megkönnyítéséhez a „lényeges különbség”, vagy annak hiánya megállapításában.

A Lisszaboni Elismerési Egyezmény a továbbtanulási célú elismerés három típusát különbözteti meg aszerint, hogy milyen tanulmányokkal kíván a peregrinus további tanulmányokat folytatni.

⁸ A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény módosításáról szóló 2006. évi C. törvény.

A talán legtipikusabb a felsőoktatásba való bejutást lehetővé tevő tanulmányok (magyarán a középiskolai bizonyítványok) elismerése, de hasonlóan fontos a be nem fejezett résztanulmányok beszámítása is. A Lisszaboni elismerés egyezmény rendezi a felsőoktatásban szerzett fokozatokkal történő további, magasabb szintű felsőoktatási képzésbe való jelentkezés kérdését is, mindhárom esetben a már említett alapelvre utalva: az elismerést nem lehet megtagadni, ha az elismerési hatóság nem bizonyítja, hogy lényeges különbség áll fenn a peregrinus képzése és a megkívánt képzés között.

A képesítés részleges elismerése a továbbtanulás esetében gyakran kölcsönösen kielégítő megoldást jelenthet egyes esetekben, például külföldi résztanulmányok egy részét be tudja számítani az egyetem kreditátviteli bizottsága, más részét pedig nem. A külföldön folytatott tanulmányok részben történő elismerése más szempontból azt jelenti, hogy a peregrinus egyedi készségei és ismerete révén sajátos addig Magyarországon nem létező egyedi tanulmányi utat hozhat létre saját maga számára a hazai képesítéshez. Mindenki másnak teljesítenie kell az adott szakmai gyakorlatot, szigorlatot, a peregrinus azonban, akinek külföldi részképzését beszámították, mentesül ez alól.

E helyen kell hangsúlyozni azt, hogy a peregrinus nem a saját állama képesítésével lép be a fogadó állam munkaerőpiacára (ha egyáltalán belép oda, s nem tér vissza saját államába vagy éppen harmadik országba), hanem a fogadó államban folytatott tanulmányai révén megszerzett, és a fogadó állam által kiállított képesítéssel.

A fogyasztók, ügyfelek, betegek egészségének, biztonságának garanciája ebben az esetben tehát nem a külföldi oklevél rigorózus elismerési vizsgálata, hanem az a képzés, amely történetes a fogadó állam saját állampolgárait is felkészíti és feljogosítja az adott szakma gyakorlására.

A fentiekből következik, hogy más vizsgálati szempontja kell, hogy legyen a továbbtanulás céljából történő elismerésnek, és más a szakma gyakorlása szempontjából történő elismerésnek. Hazai jogunk a peregrinus esetében azt vizsgálja, hogy a leendő hallgató felkészült-e további tanulmányok folytatására, míg a migráns esetében, figyelemmel az ügyfelek, betegek érdekeire is, az áll az eljárás középpontjában, hogy az adott szakember a hazai szakma gyakorlására felkészült-e.

Más szempontból vizsgálják tehát ugyanazt a külföldi orvosi oklevelet az eljáró hatóságok, ha szakmáját kívánná gyakorolni Magyarországon, s ismét másként, ha doktori képzésre jelentkezik a külföldi. Ha utóbb az immáron doktorandusz a klinikumban kívánna elhelyezkedni tanulmányai mellett vagy éppen helyett, a szakma gyakorlása szempontjából történő elismerési eljárás alól természetesen nem mentesül amiatt, mert továbbtanulásra alkalmasnak találták.

A külföldi oklevelek szakma gyakorlása céljából történő „de facto” elismerése

Tudnunk kell, hogy Magyarországon és általában a kelet-közép-európai országokban rendkívül magas, több százra tehető az ún. szabályozott szakmák száma, ezzel

szemben az észak- és a nyugat-európai országokban ez a szám egy nagyságrenddel alacsonyabb. A szabályozott szakma azt jelenti, hogy az adott szakma gyakorlását, a szabályozott szakmai tevékenység folytatását jogszabály bizonyos oklevél meglétéhez köti. Értelemszerűen magyar jogszabály a szakma gyakorlását a magyar oktatási rendszerben megszerezhető oklevél meglétéhez köti.

Azokban az esetekben, amikor a jogalkotó nem kívánja a vállalat helyett eldönteni, ki az, akit alkalmazhat, vagyis a nem szabályozott szakmák esetében, maga a munkáltató döntheti el, hogy meghatározott hazai vagy külföldi oklevéllel rendelkezőt egy adott munkakör betöltésére alkalmasnak talál-e.

A külföldi képesítések ilyen módon történő elfogadását az irodalom „de facto” elismerésnek nevezi, s az ilyen elismerést, mint állami beavatkozást nem involváló aktust, akár különösebb elemzést nem igénylő témaként is kezelhetnénk.

Igen gyakori elismertetési akadály mindazonáltal a külföldi oklevél, rossz szójárással, de facto nem ismeréséből származó de facto el nem ismerése.

Képzeljük el például, ha egy pénzügyi asszisztensi pozíció betöltéséért valamely közismert hazai egyetem fokozatával rendelkezővel kell vetélkedni egy éhező ország nem ismert egyeteme által kiállított és ismeretlen fokozatot tanúsító oklevelével rendelkező személynek.

Ilyen esetekre adhat segítséget az elismerési eljárás azon formája, amely általánosságban veti össze a külföldi fokozatot a megfelelő hazai fokozattal. Ez az értékelés gyakran nem közigazgatási döntés, hanem inkább olyan szakértői vélemény, amely a munkáltatót nem köti, de döntésében orientálhatja.

A valamely szakma szabályozása (vagyis a képesítéssel nem rendelkezők kizárása az adott szakmai tevékenység gyakorlásából) kétségkívül merevebbé teszi az adott munkaerőpiaci szegmenst. Az a tény ugyanakkor, hogy meghatározott szakmai tevékenység nem szabályozott, nem okvetlenül jelenti azt, hogy a külföldi oklevelet „de facto” el is fogják ismerni.

A szállodaigazgatás területén magyar főiskolai oklevelet szerzett ügyfelünk Svájcban kívánta volna elismertetni szakképezettségét. Svájcban az idegenforgalomhoz kapcsolódó munkakörök jellemzően nem szabályozottak, így ugyan jogi elismertetésre nincs szükség, de egyúttal, amint azt utóbb látni fogjuk, az európai közösségi jog sem nyújt oltalmat. A hazai oklevéllel rendelkező migráns első pillantásra még előnyben lévőnek is tűnhetne, hiszen a svájci felsőoktatásban a hotelmenedzsmentet nem oktatják.⁹ Az ilyen helyzetű migráns ugyanakkor akár rendkívül nehezen is találhat a végzettségének megfelelő munkakört, hiszen a svájci munkáltatók a saját, nem felsőoktatási képzést nyújtó, de történetesen világszínvonalú posztsekunder képzőhelyeik végzettjeit várják, azokat a képzéseket ismerik.

⁹ Ide nem értve a Ecole hôtelière de Lausanne-t, amely elismert svájci Fachhochschule/Haute école specialisée.

A képesítések szakma gyakorlása szempontjából történő „de jure” elismerésről általában

A szakma gyakorlása szempontjából történő elismerés nélkülözhetetlen, ha a migráns szabályozott szakmát kíván gyakorolni. Az elismerési eljárás során, mint arra utaltam, a leendő fogyasztók biztonsága elsődleges, így az eljárás során vizsgálendő, hogy a képzés időtartama, jellege, a képzési követelmények, illetve az a tevékenységi kör, amelynek gyakorlásra a migráns felkészült, milyen mértékben vethető össze a hazai jogszabályok által előírtakkal.

A migráns szakmai gyakorlatának vizsgálata értelemszerűen igen fontos része az eljárásnak, hiszen a munkavállaló szakmai pályafutása során számos olyan ismeretet szerez, amellyel áthidalható az a különbség, amely a képzési követelmények között fennáll.

Az a migráns, aki a nyolcvanas években informatikusként végzett külföldön, bájosan tud olyan leckekönyvvel előállni, amellyel a 2007-ben Magyarországon végzetek rendelkeznek. Megjegyzendő, hogy ebben nemigen különbözik a nyolcvanas években végzett hazai informatikusoktól sem, akik szakmai gyakorlatuk révén kecsgetőbb munkaerőpiaci lehetőségekkel számolhatnak, mint egy pályakezdő.

A szakmai tevékenységi kör vizsgálata során az eljáró hatóság összeveti a hazai szakmához tartozó szabályozott szakmai tevékenységeket az adott külföldi szakmához tartozókkal. Számos elismerési nehézség oka az, hogy fordításuk szerint hasonló elnevezésű szakmákhoz részben eltérő szakmai tevékenységek tartoznak, vagy esetleg egy adott szakma mint ilyen nem is létezik egy másik államban.

Az előzőek világosabbá tételét segítheti két példa. A magyar gyógypedagógus szakmák specializáltan egyes fejlődési problémák terén történő segítségnyújtásra készítik fel, míg más országokban általában gyógypedagógusként végeznek a hallgatók. Ilyen, a tevékenységi kör eltérőségéből származó problémával szembesülnek például a francia snowboard-oktatók, amikor Ausztriában kérik képesítésük elismerését: szomszédainknál a síoktató szakmai tevékenysége a hódeszkán való siklás oktatására is kiterjed.

A francia oktató nem kérheti, hogy valamely más állam képesítése elismerése céljából egyben alkosson is meg számára egy új, addig nem létezett szakmát, így megállapíthatjuk, hogy szakma gyakorlása céljából történő elismerés esetében a részleges elismerés kizárt.

Az európai közösségi jog szakma gyakorlása szempontjából történő „de jure” elismerésre vonatkozó szabályai

A szakmai képesítések elismerésére vonatkozó európai közösségi normarendszer az elmúlt negyven évben jött létre, igen jelentős mértékben hozzájárulva az egységes európai munkaerőpiac kialakulásához.

Az Európai Unió közösségi jogi szinten kizárólag azon szakmai képesítések elismerését szabályozza, amelyek ún. szabályozott szakmák gyakorlását teszik lehetővé. Szabályozottnak, amint arra korábban utaltam, az a szakma minősül, amelynek

gyakorlását valamely állam bizonyos oklevél vagy bizonyítvány meglétéhez köti. Az egyes államok maguk határozzák meg, hogy mely szakmákat minősítik szabályozottaknak, erre vonatkozó európai közösségi jogi szabályozás, vagy akárcsak európai gyakorlat nincs, ezért a szabályozott szakmák száma tagállamonként igen jelentős mértékben eltér.

A szabályozott szakmák elismerésének rendszerén belül különleges elbírálás alá esik az ún. ágazati irányelvekkel szabályozott általános orvos, fogorvos, gyógyszerész, ápoló, szülésznő, állatorvos és építész szakképzettség, mivel ezek esetében valamennyi tagállamban megtörtént a képzés összehangolása, így ezeket a képesítéseket a tagállamok, anélkül, hogy vizsgálnák az adott diplomához vagy bizonyítványhoz vezető képzés milyenségét, automatikusan elismerik. (Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az Európai Unió tagállamainak többségében a tevékenység folytatását különböző egyéb feltételekhez is kötik még, pl. erkölcsi bizonyítványhoz, feddhetetlenségi igazoláshoz.)

A gyógyszerész képesítések kivételével a fenti szakmák gyakorlóinak a hatályos közösségi jog további kedvezményeket biztosít, amennyiben ún. határon átnyúló szolgáltatást kívánnak nyújtani. Mindennek ellenére sem élveznek azonban a fogadó tagállamban letelepedett személyekkel minden tekintetben azonos jogokat.

Azon szakmák esetében pedig, amelyek ugyan szabályozottak, de nem tartoznak a fent említett egészségügyi, illetve építész szakmák közé, a közösségi jog könnyített elismerési eljárás lefolytatását teszi lehetővé. Az ún. általános irányelvek értelmében ugyanis a jogszerűen kiállított oklevél elismerését arra hivatkozva, hogy nem megfelelő képzés után szereztek, nem lehet elutasítani, legfeljebb – kiegészítő feltételként – szakmai gyakorlat igazolását, adaptációs (alkalmazkodási) időszak teljesítését, illetve alkalmassági vizsgát lehet előírni. Az alkalmassági vizsga és az alkalmazkodási időszak kizárólag vagyilagosan írható elő, és ha jogszabály kivételt nem tesz, a kérelmezőt illeti meg a választás joga a két intézkedés között.

Az általános irányelvek hatálya alá tartozó szakmák esetében a közösségi jog nem tartalmaz szabályozást a határon átnyúló szolgáltatásokat illetően, így a fogadó államnak joga van ahhoz, hogy előírja a kérelmező számára a képesítés „teljes” elismerését, hasonlóan ahhoz, mintha a szakképesített személy letelepedni kívánna egy másik tagállamban; ez a jogszabályi helyzet azonban számottevően gátolja az európai munkaerőpiac igazán rugalmassá válását. Megjegyzendő, hogy ezt orvoslandó ez év októberében lép hatályba az az európai irányelv, amely a határon átnyúló szolgáltatás jogát valamennyi szabályozott szakma gyakorlója számára megadja.

A külföldi képesítések értékelésének egyéb eljárásai

A továbbtanulási célú, valamint a szakma gyakorlása szempontjából történő elismerés szabályainak áttekintése után érdemes hangsúlyozni, hogy valamely külföldi képesítés elismerése vagy értékelése valamely egyéb (nem továbbtanulási vagy munkavállalási) előny megszerzése miatt szükséges lehet. Korábbi jogunk nem volt

szűkmarkú az esetenként meghökkentő példákban, miért is kellett a külföldi képesítést honosíttatni.

A meghökkentő példa alatt nem olyan ártatlan és logikus eljárásokra kell gondolnunk, mint például az a rendelkezés, amely lehetővé tette 2006 szeptemberétől azt, hogy a magyar állampolgársággal rendelkező hallgatók diákhitelhez jussanak akkor is, ha az Európai Gazdasági Térség valamely államában székhellyel rendelkező egyetemen kívánnak tanulni. Az eljárás során a hallgató a Diákhitel Központtal áll kapcsolatban, s az megkeresi a Magyar Ekvivalencia és Információs Központot a fenti körülmény bizonyítása érdekében. A hallgatóra ilyen esetben tehát lényegében nem hárul sem adminisztrációs, sem anyagi többletterh.

Az azonban már elgondolkodtató, mit célozhatott meg a jogalkotó akkor, amikor például a nyugdíjba vonuló számára előírta,¹⁰ hogy akkor lehetett szolgálati időként figyelembe venni a külföldi felsőfokú tanulmányok időtartamát, ha egyébként a külföldi képesítést honosították. Nem egyszer előfordult emiatt az, hogy a nyugdíjba készülő kérte szakképzettsége elismerését. Ez az eljárás, amint azt imént láttuk, kifejezetten a munkaerőpiacra való bejutást szabályozza, s a procedúra bizony azzal járhatott, hogy szakmai vizsgát kellett tennie annak, aki éppen visszavonulóban volt a munkaerőpiacról.

A nyugdíj-megállapítási szabályok még kevésbé követték a józan gondolkodást az özvegyi nyugdíj szabályozásánál.¹¹ Itt ugyanis akkor lehetett özvegyi nyugdíj összegének megállapítása során szolgálati időként figyelembe venni az elhalt külföldön folytatott felsőfokú tanulmányait, *ha honosította az annak eredményeként megszerzett külföldi oklevelet*. Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy az emberiség keretei között igen nehezen lehetett megértetni az özvegyvel, hogy magasabb volna a nyugdíj, ha az elhalt elismertette volna külföldi oklevelét, s azokat az eseteket itt már ne is említsem, amikor az özvegy az oklevél tekintetében is jogutódnak vélvén magát, és fizikailag is birtokában volt az oklevél, maga kezdeményezte az elhalt oklevelének a honosítását.

A nyelvvizsga kérdését rendező szabályok¹² korábban az elismert külföldi oklevél, illetve érettségi bizonyítvány birtokosai számára biztosították azt a jogot, hogy a képesítés hazai nyelvvizsgát tanúsítson. Gyakran az is kérte emiatt külföldi érettségi

10 A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény 2004. január 1-jét megelőzően hatályos 41. §-ának (5) bekezdése: külföldi felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán folytatott tanulmányok idejét szolgálati időként akkor lehet figyelembe venni, ha a külföldön szerzett képesítést honosították, illetőleg a tanulmányok idejét a hazai felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán folytatott tanulmányi időbe beszámították.

11 A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény 50. § (1) megözvegyülés esetén az ideiglenes özvegyi nyugdíj ötven százaléka annak az öregségi, rokkantsági vagy baleseti rokkantsági nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megillette, vagy megillette volna.

12 Az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendjéről és a nyelvvizsga-bizonyítványokról szóló 71/1998. (IV. 8.) Korm. rendelet 13. §-a (7) bekezdésének 2003. április 3-áig hatályos szövege: „az idegen nyelven folytatott és befejezett tanulmányokat igazoló külföldi közoktatási intézményben szerzett érettségi bizonyítvány – a nemzetközi érettségi bizonyítvány kivételével –, illetve külföldi felsőoktatási intézményben szerzett oklevél – elismerését, illetve honosítását követően – az oktatás nyelve szempontjából államilag elismert egynyelvű C típusú felsőfokú nyelvvizsgának felel meg...”

bizonyítványa elismerését, aki egyébként korábban maga is hazai érettségi vizsgát tett, vagy éppen vizsgát tenni szándékozott, mert például a szülők a nyelvtanulás céljából külföldön töltött időt követően maguk ragaszkodtak ahhoz, hogy a gyermek történelemből és magyar nyelvből érettségi vizsgát tegyen.

A jogalkotó utóbb megváltoztatta ezt a szabályt, s maga a külföldi középiskolai végbizonyítvány (elismerés nélkül is) hazai nyelvvizsgát ér. A fenti, helyeselhető szabályváltozás kétségekívül megkönnyítette számosak dolgát. Azt is érdemes megemlíteni, hogy bátor becslésem szerint akár *egy milliárd* fölött is lehet azok száma, akik külföldi középiskolát sikeresen elvégezvén, anyanyelvük tekintetében *magyar állam által elismert egynyelvű, felsőfokú C típusú nyelvvizsgálóval rendelkeznek*, dacára annak a körülménynek, hogy az írásomban korábban említett példánál maradván, a perui középiskolások aligha sejtik, hogy a középiskola sikeres befejezésével a magyar állam figyelmességére, egy felsőfokú spanyol nyelvvizsgára is számíthatnak.

Végezetül utalok arra, hogy a külföldi képesítések értékelése hazai jogunkban történhet diákigazolvány kiállítására, árvaellátás megállapítására, valamely pénzügyi pozíció betöltésére vagy munkavállalási engedély megszerzésére céljából.

MÉSZÁROS GÁBOR